

TV 5: Řežabinec – přírodovědná naučná stezka

5 km

Doprava

- vlak Písek – Ražice a zpět
- autem do Ražic, parkování u železniční stanice

Popis cesty:

Po vystoupení z vlaku i z auta půjdeme vlevo k silnici Putim – Ražice. Přejdeme silnici před přejezdem a přímo kolem tratě k rybníku. U rybníka je rybářská bašta, kde bydlel dědeček Jaroslava Haška a odsud pocházela i jeho maminka. Hašek zde často pobýval, a proto znal tak dobře zdejší okolí.

Přírodovědná naučná stezka jde po východním břehu. Byla zřízena zásluhou RNDr. Karla Pecla – pracovníka píseckého muzea. Na naučné stezce je umístěno 10 informačních tabulí a vyhlídková věž.

Rybník Řežabinec byl vyhlášen v roce 1949 jako rezervace a v r. 1992 vyhláškou č. 395/92 byl zařazen do kategorie národní přírodní rezervace jako jediná na Písecku. Rezervace byla rozšířena o území tzv. Řežabinecké tůně. Celková plocha rezervace je 110,7 ha, z toho 104,5 ha tvoří plocha rybníka. Kolem celé rezervace je vyhlášeno ochranné pásmo o šířce 120 m. Z důvodu zachování klidu pro hnízdící, protahující i zimující ptáky je vstup do rezervace po celý rok zakázán. V rezervaci je chráněn rozsáhlý komplex příbřežních a mokřadních společenstev cenných rostlinných a živočišných druhů. Nejvýznamnějším biotopem jsou rákosiny, svým rozsahem naprosto unikátní na území jižních Čech. V rákosinách pravidelně hnízdí řada vzácných a ohrožených ptačích druhů. Rybník je též významnou tahovou zastávkou vodních a mokřadních ptáků.

Rybník Řežabinec byl postaven v r. 1530 Kryštofem ze Švamberka, tehdejším pánem na hradě Zvíkově. K jeho založení bylo využito mělké údolí v blízkosti meandrů řeky Otavy. Geologické podloží tvoří uloženiny severozápadního výběžku Českobudějovické pánve – říčné jezerní jíly, písky a štěrky, někdy se slojkami lignitu dosahujícím mocnosti do 100 m.

Rybník Řežabinec leží v nadmořské výšce 371,28 m a s plochou přibližně 80 ha volné vodní hladiny je největším rybníkem na Písecku. Skládá se ze dvou částí. Větší jižní část je mělká s hloubkou 90–100 cm a je označována jako „Jezero“. Menší severní část tvoří loviště a jeho hloubka je mezi 120–140 cm. Řežabinec je napájen dvěma stokami. Na západě stokou z rybníků Sodoměřské soustavy. Druhá přírodní stoka ústí na východním břehu v kotvíšti u rybářské bašty a přitéká z nebeských rybníků Misky a Kočkova. Rybník má zajímavé technické zařízení „bezpečnostní přeliv“. Jedná se o hrázku a skalnaté koryto, kterým přetéká rybník při náporech přivalových vod z jarních tání nebo průtrží mračen. Horní hrana hrázky je ve výšce normované hladiny rybníka.

Za hrází východního břehu Řežabinec se v minulosti dobýval písek a štěrkopísek v menších jámových a stěnových pískovnách, ještě v polovině našeho století. Vytěžené prohlubně se prosakem naplnily vodou z rybníka, a tak vznikly tůně. Původní cenná pískomilná společenstva rostlin byla postupně vytlačena nálety dřevin z okolí. Odpadem setlévajících dřev se vytvořily vhodné podmínky pro vodní a mokřadní vegetaci s převahou vysokých ostřic. Plochy mezi tůněmi zarostly dřevinami, které tvoří dnes místy poměrně přirozené porosty bažinných vrbin a olšin.

Rybník byl vždy využíván pro chov ryb. Od roku 1953 na rybníku hospodaří školní rybářství Vodňany. Hlavní chovnou rybou je tradičně kapr. Zatímco v 50. letech se do rybníka nasazovalo průměrně 14 tisíc malých kapříků a hmotnost výlovu kolísala mezi 10 až 30 tunami, v 70. a 80. letech se počet nasazených ryb zvýšil na 40–50 tisíc kusů a výlov dokonce na 80–100 tun. Velký počet ryb, navíc s převahou agresivního kapra, nepříznivě narušil přírodní prostředí rezervace, zvláště společenstva vodních a bažinných rostlin. Proto, aby byl podpořen návrat k původní biologické rovnováze, je v současnosti snižován počet nasazovaných kaprů a více je nasazováno línů, štik, okounů, candátů a sumců. Zpracování vzájemného vztahu početnosti vodních ptáků v souvislosti s rybářským hospodařením, byl jeden z úkolů vědeckého výzkumu Píseckého muzea.

Nejvýznamnějším vegetačním typem rezervace jsou příbřežní porosty rákosů a vysokých ostřic. Rákosiny jsou především tvořeny rákosem obecným a jen v menší míře orobincem široolistým a úzkolistým. Porosty vysokých ostřic (ostřice štíhlá, ostřice vyvýšená), které dříve tvořily podstatnou část plochy příbřežních porostů, se dnes objevují již jen v západní části rybníka. Od roku 1970 se celková plocha příbřežních porostů zmenšila ze 47 ha na dnešních 24 ha.

TURISTICKÝ VÝLET TV 5

Botanicky významným biotypem je rašeliniště pod železniční tratí v jihozápadní části rezervace. Některé citlivější rašelinné druhy z důvodů snížení kyselosti a zarůstání rašeliniště rákosem a dřevinami vymizely. Přesto zde některé významné druhy dosud rostou (rosnatka okrouholistá, ostřice plstnatoplodá, bazanovec kytkokvětý). Botanicky zajímavé jsou i svahy železničního násypu, či skalnatého pahorku u rybníční hráze (jsou z něj pěkné výhledy) s poměrně teplomilnou a suchomilnou květenou. Z nejvýznamnějších druhů zde rostou např. ostřice horská, jetel podhorní, starček přímětník aj.

Z ornitologického hlediska současným nejpočetnějším druhem rezervace je 5 tisíc párů racka chechtavého. Ten byl důvodem ochrany, když byl rybník Řežabinec v r. 1949 prohlášen za rezervaci. Od roku 1977 probíhá na území rezervace dlouhodobý ornitologický průzkum. Od roku 1980 se provádělo pravidelné sčítání ptačí populace 5krát do roka, od roku 1984 každý měsíc. V posledních letech bylo v rezervaci a v jejím ochranném pásmu zjištěno 70 druhů pěvců a 102 druhů ostatních. Hnízdění bylo zjištěno u 89 druhů ptáků. Srovnání 89 ptačích druhů hnízdících v rezervaci Řežabinec s 202 druhy hnízdícími na území bývalého Československa, vypovídá vše o prostředí rezervace. Další 83 druhů sem přilétá v různou dobu z rozmanitých důvodů. Lze je rozdělit do pěti kategorií. Jedná se o zálety za potravou, pohnízdni potulky, výskyt na jarním nebo podzimním tahu, zimní výskyt a konečně ojedinělý náhodný výskyt.

Nejvýznamnější hnízdivci jsou z pěvců sýkořice vousatá, slavík modráček a obecný, moudliváček lužní, žluva hajní, nejpočetnější pak rákosník obecný. Z nepěvců pak husa velká, lžičák pestrý, čírka modrá a obecná, kopřivka obecná, rybák černý a obecný, chřastal vodní a kropenatý, moták pochop, potápka malá, černokrká a velká, a v ochranném pásmu křepelka polní a koroptev polní. Největším druhem, který do rezervace přilétá za potravou, je labuť velká a volavka popelavá. Z brodivých ptáků se zde jednotlivě objevuje čáp bílý a čáp černý. Z dravců sem zaletuje krahujec obecný, včelojed lesní a moták pilich. Nejnápadnějším hostem je ledňáček říční. Během tahu se zde často zastavují různí bahňáci, z dravců orlovec říční. Nejnápadnějším zimujícím druhem je orel mořský. Ojediněle byl zjištěn rybák velkozobý, kajka mořská. O letních prázdninách zde probíhá tradiční odchyťová kroužkovácí akce „ACROCEPHALUS“, které se účastní desítky mladých zájemců o ornitologii. Výsledky kroužkovácí akce jsou ve spolupráci s mezinárodní organizací na ochranu ptáků – Bird life International začleněny do mezinárodního výzkumu tahu ptáků.

V tůních našly také vhodné podmínky chráněné druhy obojživelníků. Žijí zde – blatnice skvrnitá, skokan zelený, kuňka obecná, ropucha obecná, skokan štíhlý a čolek obecný.

Kamenný mezník, který se nachází na váté hrázi rybníka, pochází z roku 1702 a stojí na rozhraní katastrů obcí Ražice, Putim a Lhota u Kestřan, a označoval hranici drahonického panství. Panství získal roku 1700 Ferdinand, druhý kníže ze Schwarzenbergů (1652 – 1703). Mezník má na čelní straně vytesáno číslo 21 a na zadní straně je vytesán nejstarší rodový znak Schwarzenbergů. Aby nedocházelo k svévolnému posouvání mezníků, bývaly pravidelně kontrolovány hraničními komisemi. Při obsazování mezníků na klíčových místech hranic probíhal starý a praktický rituál. Při obsazování mezníků dostávali mladí chlapci důkladný výprask (tzv. na pamětnou) a k tomu drobnou finanční odměnu. Tím se jim vtisklo místo rozporuplného zážitku pevně do paměti a díky tomu si lidé také pamatovali přesné umístění patníků. Nápadná návrší, Pikárna, Velký vrch a vzpomenuť skalní pahorek vznikly díky apliovým žilám, které dobře vzdorovaly zvětrávání ve skalním podloží z perlové rudy. Jižně a západně od Řežabince se v minulosti v nevelkých lomech těžil apalit jako stavební kámen a silniční štěrk.

Příznivé přírodní podmínky přilákaly do mělkého údolí u řeky Otavy, na písčité propustné podloží a také návrší Pikárny (397 m) a na Velký vrch (399 m) lovce ve starší době a střední době kamenné /paleolit a mezolit/. Z návrší měli lovci dobrý výhled na zvěř přicházející k napajedlům. Na skalnatém pahorku u hráze rybníka byla dílna, kde byly vyráběny drobnotvaré nástroje z pazourku a dalších dobře štípatelných surovin, které se většinou na našem území nevyskytují. Pazourek se např. hojně nachází na pobřeží Baltu. To svědčí o jednom, že lovci měli kontakty se značně vzdálenými oblastmi. To vše dokládají archeologické nálezy. Na svahu Pikárny byla objevena chata, v jejímž okolí se našlo několik tisíc kusů kamenných nástrojů a také doklad umělecké tvořivosti – rytina na břidlicové destičce. Nejrozsáhlejší bylo osídlení mezolitické, to jest, v době 8–5 tisíc let př. n. l. doložené různými typy škrabadel, rydel, hrotů, vrtáků a dalších drobných nástrojů.

Železniční trať probíhající kolem rybníka vede z Č. Budějovic do Plzně a byla otevřena 1. 9. 1868 jako součást dráhy císaře Františka Josefa I. Tato železniční dráha po šestnácti letech soukromého provozu byla v r. 1884 zestátněna. V 70. letech tohoto století po rekonstrukci byla tato trať jednou z nejzatíženějších jednokolejových tratí v Evropě v důsledku přepravy sokolovského uhlí. Po roce 1989 má nyní tato železniční trať již jen regionální význam.

Po prohlédnutí rezervace se vrátíme buď stejnou cestou na železniční nádraží Ražice, nebo můžeme po zelené značce dojít na vlak do Putimi. Pro prohlídku Putimi použijte **TV 4**.

Připravil: Ing. Václav Kopřiva

Informace byly sestaveny před r. 2000.

Omlouváme se za případné nesrovnalosti, použijte prosím aktuální mapy.